

violinistul-poet care este Mihai Constantinescu să pătrundă atât de bine sensurile adânci ale acestei minunate opere de maturitate, scrisă de un tânăr muzician. Influența lui Franck, cu care Lekeu a lucrat în ultimii ani e ostensibilă, mai ales sub aspectul unor progresii armonice, a rigurozității formei și a repetatelor elanuri, pe care cei doi artiști au știut să le sublinieze, fără a îngroșa niciodată înțepile compozitorului, fără lungimi la care ar invita poate sonata. Există o anumită eleganță și discreție a muzicii franceze care constituie un plafon peste care nu se poate trece decât cu sacrificarea bunului gust. Aci cred că stă secretul interpretării ce ni s-a prezentat.

Sonata op. 13 de Fauré (1845—1924) în *La major* este prima lucrare de maestru, definitivă a compozitorului francez, caracterizat de o rezervă pudică în arta sa plină de sugestii aluzive. Interpretarea lui Fauré cere o deplină stăpânire instrumentală, pentru ca nici o dificultate tehnică să nu se mai simtă, un fel de „depășire a virtuozității”, pe care cei doi artiști au știut, sau mai bine spus au putut să o realizeze. Fauré s-a rostit cu cea mai mare plăcere în muzica sa de cameră. În sonata ce ni s-a oferit, un sentiment de inefabilă liniște, ce de multe ori izbucnește în accente vehemente, umor și îndrăzneală, sint contopite într-o operă ce nu a îmbătrânit și pe care cei doi remarcabili muzicieni au redat-o cu dragoste și măiestrie.

Th. BĂLAN

Lavinia Tomulescu-Coman

În sala Studio a Ateneului, Lavinia Tomulescu-Coman, asistentă la Catedra de pian a Conservatorului bucureștean, a prezentat un reușit recital, care a cuprins lucrări de Haydn, Mozart, Nicolae Coman și Liszt, dovedindu-se o artistă care a cîntat cu un puternic simț al coloritului armonic și cu o inteligență muzicală care se fac repede remarcate. Față de anterioarele ei apariții în fața publicului bucureștean, recentul recital al Laviniei Tomulescu-Coman a evidențiat o deosebită seriozitate în pregătire, o capacitate de înțelegere muzicală cu un ambitus ce acoperea diferite stiluri de creație precum și o sensibilitate și construcție a formei deosebite.

Am remarcat, mai ales în *Variațiuni în fa minor* de Haydn și *Sonata în Si bemol major KV 333* de Mozart, atenția interpretei asupra detaliului cit și asupra ansamblului lucrărilor. Dacă în prima lucrare, străbătută de melancolie, dusă în *Final* la dramatism, interpreta a scos în evidență sensul acesteia, în cea de-a doua a cîntat cu sensibilitatea, grația și în același timp forța impuse de dificila *Sonată* a lui Mozart.

Obișnuită cu stilul compozitorului Nicolae Coman, interpreta a conturat expresiv limbajul armonic propriu acestuia, redînd cu deosebită înțelegere sensul muzical al „miniaturilor” incluse în ciclul *Piese bucolice* și *Polisonatina* (din ultima prezentîndu-ne doar două părți), lucrări străbătute de o atmosferă impresionistă, punctate de ritmuri și accente din folclorul național, Lavinia Tomulescu-Coman dovedind — în această primă audiere — o artă pianistică deosebită, chiar dacă piesele sînt de factură tehnică medie.

Recitalul s-a încheiat cu *Toccata, Carusel, Sospiri* (adevărate schițe de maestru), *Jocuri de ape la Villa d'Este* și *Sonata-fantezie „după o lectură de Dante”* (ultimele două din ciclul *Ani de pelerinaj*) de Liszt. Nu întîmplător pianista s-a oprit asupra acestor lucrări ce pun deosebite probleme de interpretare și tehnică pianistică pentru oricare din pianiștii de talie. Chiar dacă avem unele rezerve în ceea ce privește realizarea tehnică a acestor

piese, putem afirma că Lavinia Tomulescu-Coman a reușit să ne redea inefabila poezie cu care le-a investit Liszt.

A fost un recital la care am apreciat atât programul cit și faptul că am audiat o pianistă cu o tehnică liniștită, pe care ți-o dă o școală bună, ușurința plină de siguranță care nu este decât rezultatul unor exerciții stăruitoare și al unei susținute activități concertistice, și, mai ales, tonul frumos care răsună plin, cu vigoare.

Constantin DRĂGOI

Selecțiuni din „Parsifal”

În cadrul stagiunii sale lirice, Radioteleviziunea își propune să prezinte în sala de concerte opere integrale sau selecțiuni din opere care nu pot fi urmărite actualmente în sala de spectacole la București. Este o inițiativă deosebit de prețioasă, care întrupește adevărată pasiune a unui mare număr de melomani, doritori să-și lărgescă orizontul culturii muzicale în acest domeniu. Că așa stau lucrurile a dovedit-o și afluența de public la cea mai recentă manifestare a acestui ciclu, dedicată operei *Parsifal* de Richard Wagner.

În ansamblul creației wagneriene, *Parsifal* nu reprezintă numai ultimul cuvînt al Maestrului în ordine cronologică (a fost terminată și reprezentată în premieră în 1882, cu un an înaintea morții compozitorului), ci și o cristalizare și decantare a stilului său, caracterizat în această operă prin maxima economie a paletelor orchestrale și prin înalta măiestrie în utilizarea armoniei și a polifoniei la prelucrarea materialului tematic, în ample povestiri sau în interludii pur instrumentale, de natură simfonic-programatică. Dacă la aceasta adăugăm că în libretul conceput de Wagner însuși se întrepes influențe dintre cele mai diverse — pornind de la ciclul de legende bretonne din jurul regelui Arthur, întregit cu elemente de origine persană, indiană sau extrase din „mistere” medievale, din filozofia lui Schopenhauer și a lui Feuerbach —, obținem o imagine a complexității acestei capodopere wagneriene tîrzii, sub dublul aspect al textului literar și al muzicii.

Răspunderea prezentării unor selecțiuni dintr-o lucrare cu asemenea profunde implicații de sensuri și-a asumat-o dirijorul Ludovic Baci, ca întotdeauna dispus să desțelenească teritorii mai puțin umblate. Sprijinindu-se pe instrumentiștii Orchestrei de studio și pe corul de femei al Radioteleviziunii (pregătit de Nicolae Vicleanu), dar mai ales pe un mînunchi de soliști aleși cu deplina cunoaștere a posibilităților lor, Ludovic Baci a reușit să ofere publicului — în condițiile unei remarcabile fidelități stilistice — un „raccourci” deosebit de substanțial al operei, din care n-au lipsit o seamă din cele mai semnificative pagini orchestrale și vocale.

Creații impresionante au realizat cu acest prilej cei trei soliști chemați să interpreteze rolurile principale ale operei. Într-unul din cele mai dificile roluri ale repertoriului wagnerian — dacă nu ale întregului repertoriu de operă —, Magdalena Cononovici a știut să exprime cu o nedeșmințită flacără interioară cele două fațete diametral opuse ale personajului Kundry, cea cu o dublă existență: mesageră inimoasă a Gralului, gata oricînd la fapte bune, dar totodată unealtă diavolească a vrăjitoru-

lui Klingsor, atrăgând bărbații spre pierzania sigură prin forța de seducție a frumuseții sale. Folosind mijloace de expresie mereu diferențiate, în funcție de situația dramatică, Magdalena Cononovici a pus totodată în valoare calitățile incontestabile ale glasului său de soprană dramatică, forța de penetrație, suplețea, generozitatea timbrului (mai puțin claritatea dicțiunii, pe alocuri în suferință). Pe Parsifal, „naivul pur”, l-a întruchipat Cornel Stavru, cu autoritatea pe care i-o conferă stăpînirea deplină a tehnicii vocale și experiența cuprinderii unui vast repertoriu de teatru liric. Cît despre rolul lui Klingsor, vrăjitorul care țintește să intre în stăpînirea Gralului, atrăgînd cavalerii în grădina sa fermecată cu ajutorul unor femei seducătoare (Kundry, Fetele-flori), el a beneficiat de interpretarea tînărului bas Gheorghe Crăsnaru, care s-a impus în anii din urmă prin frumusețea și amplexarea glasului, ca și prin inteligența pusă în slujba rostirii textului literar. Dacă la aceste contribuții solistice le mai adăugăm pe acelea ale grupului Fetele-flori (Virginia Manu, Paulina Ciocmărean-Stavrache, Sanda Șandru, Florica Nicola, Adina Iurașcu, Aurelia Diaconu) — cu intervenții individuale și colective —, ca și comentariile muzicologului George Bălan (redușe, în fapt, la istorisirea subiectului), obținem o imagine de ansamblu a tuturor forțelor artistice angajate în această manifestare de înaltă ținută, care ne-a prilejuit contactul cu o culme a creației wagneriene.

E. E.

Ansamblul „Dajti” din R. P. Albania

În R.P.Albania au înflorit, în anii care au urmat eliberării, o seamă de ansambluri de cîntece și dansuri populare, printre care și tînărul și valorosul „Dajti” care ne-a vizitat țara în luna martie.

Cîntăreții, flăcăi și fete, au vădit voci de o sănătate, de o vigoare rar întîlnită. Ei au redat, întonînd foarte corect, o seamă de cîntece ce preamăresc pe eroii legendari ai patriei, tot așa cum au dat glas sentimentelor de bucurie a vieții înfloritoare pe care poporul o trăiește astăzi într-o Albanie liberă, aflată în plin progres social și economic.

Jocurile populare au apărut diverse, înflăcărâte, deseori de o dinamică antrenantă. Ele sînt mixte, dar bărbații au anumite dansuri care cer o măiestrie cu totul particulară. Sînt acele mișcări în care dansatorul, pivotînd pe un singur picior, execută cu celălalt flexiuni și piruete de-a dreptul acrobatic. Ca o seamă de dansuri ce pot fi întîlnite în balcani, ele se execută în cerc deschis, cu fluturări de batiste. Fetele sînt de o robustețe, frumusețe și energie a mișcărilor, cuceritoare. Dar există și dansuri cu caracter molcom, dansuri mai calme, unduitoare, șagălnice, tot așa cum există și cîntece de dragoste, de un puternic sentiment.

Ansamblul comportă o mică orchestră alcătuită dintr-un acordeon, cîteva instrumente de coarde și de suflat și o tamburină. Dar, așa cum se obișnuiește mai pretutindeni, există și o tobă mare care intervine cu prilejul fiecărui dans și care punctează viguros ritmul. Să adăugăm cu acestea, că adesea ritmurile de joc sînt impare — ceea ce constituie de altfel o caracteristică a o seamă de cîntece din sud estul european.

Această privire asupra spectacolului se cuvine neapărat întregită cu cîteva note asupra portului popular albanez, abia stilizat, și care constituie un indiscutabil element de interes folcloric. Bărbații poartă un soi de cioareci, strînși pe picior și de un alb imaculat, cu o groasă vîpșcă neagră. Ili-cele, briiele și micul calpac specifice sînt de o mare simplitate și de un efect cu totul atrăgător. Unele

fete poartă șalvari, strînși pînă-n călcîie, dar cu rochii multicolore și voaluri, în maniera de asemenea orientală, care le comunică un farmec deosebit. Este de relevat că întreg spectacolul s-a desfășurat într-un ritm neobosit. Conducerea artistică, Pjetër Gaci. Dansurile (coregrafia Adriatik Metuli) au alternat cu cîntecele, lăsînd o neuitată impresie de tinerețe, de vitalitate și voinție care a avut darul de a cuceri pe toți spectatorii.

Concert al Societății „MUZICA”

În luna martie a.c. sub auspiciile Societății „MUZICA” a avut loc, în Sala mică a Palatului, un concert care a cuprins lucrări de tineri și foarte tineri compozitori români.

Interpreții care au evoluat — în parte amatori, studenți și profesori la diferite școli, în parte consacrați — au imprimat concertului (urmat apoi de o serie de luări de cuvînt, păreri, discuții — după modelul concertelor-dezbateri de la Radio) o ținută artistică de înalt nivel, îndeplinindu-și cu răspundere îndatorirea față de muzica slujită.

Concertul a fost deschis de pianistul Adrian Tomescu (pe care îl urmărisem cu o săptămînă în urmă cu deosebit interes în aceeași sală, ca membru al formației „Grup 3+”) cu *Sonata pentru pian* de Anton Zeman. Lucrarea se remarcă prin buna stăpînire a formei și acuratețea materialului tematic. Gîndirea — de tip neoclasic, cu unele inflexiuni discrete amintind de folclorul autohton; am apreciat deosebi primele două părți ale *Sonatei*, atît sub aspectul ideilor muzicale, cît și al tratării. În interpretarea lui Adrian Tomescu muzica și-a împlinit în mod deosebit sensurile; cred că orientarea tînărului pianist înspre arta muzicală contemporană îi va asigura premisele unei cariere ce se anunță intru totul promițătoare.

Sonata pentru flaut solo de Liana Șaptefrăți — în subtila și rafinată interpretare a lui Voicu Vasincea, de asemenea mereu prezent în viața noastră de concert în timpul din urmă — ne-a dat prilejul audiției unei muzici convingătoare, sensibile. Compoziția dispune deja de o incontestabilă capacitate de selecție a mijloacelor, de restricție a suprafeței în virtutea conținutului intern al artei sale.

Cvartetul nr. 2 de Lucian Meșianu, editat acum 3 ani, și-a primit în sfîrșit prima audiție în concertele Capitalei, într-o interpretare demnă de invidiat: cvartetul „Philharmonia” din București, a cărui activitate se îndreaptă din ce în ce cu mai multă consecvență pe drumurile mai puțin străbătute ale muzicii actuale în genere și românești cu precădere. Lucrarea, dezvoltînd pe parcursul a aproape 10 minute un *continuum* de sunete armonice cu accente în vibrato ce se transformă pe parcurs în sunete naturale ce se pierd în infinit, ne probează și azi ca și ieri rezistența interesului față de această admirabilă muzică realizată cu minim de mijloace. Ar fi un atribut de perenitate, propriu capodoperei față de arta subexperimentală sau comercială? O vom spune probabil mîine...

Timpul suspendat, muzică electronică de Liviu Dandara, este prima încercare și, fără îndoială, realizare a compozitorului în acest domeniu. Banda a fost realizată în studio-ul de muzică electronică din Plzen-Cehoslovacia. Mă întreb cînd vom ajunge și noi a ne mîndri cu un astfel de studio electronic, pasibil a valorifica ideile, talentul și interesul compozitorilor noștri, în această direcție. În cazul muzicii lui Dandara aș putea mărturisi că mă fascinează de fiecare dată, ascultînd acest lucru, jocul duratelor suspendate evoluînd în concret peste convenționalitatea timbrului de clopot (cu toate asociațiile sale vremelnice). Liviu Dandara este un sensibil: în cele mai bune lucrări ale sale a îmbogățit cu fir materialul care *sună*...